

УДК 327:32.1:001.361

**Чупрій Л. В., Центр соціально-політичних досліджень «Генега»;
Національний авіаційний університет**

ВІДРОДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «МІЖМОР'Я» В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ РОСІЙСЬКОЇ ЕКСПАНСІЇ

В статті аналізуються основні зовнішньополітичні вектори Української держави: євразійський, європейський, південно-східний. Акцентується увага на розробці південно-східного геополітичного напрямку шляхом практичного втілення концепту «Міжмор'я» в умовах посилення міжнародних викликів. Ідею створення балто-чорноморського союзу підтримувало ряд українських та зарубіжних діячів: Йозеф Пілсудський Зігфрід Мейєровіц, Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Тадеуш Голушко, Владислав Сікорський, Ярослав Качинський інші.

Зазначається, що реалізація проекту «Міжмор'я» матиме значні геополітичні, економічні та соціокультурні переваги. Міцний альянс незалежних держав Центральної і Східної Європи став би адекватною відповіддю на експансію агресивної євразійської імперії, що є небезпечним для всіх країн Європи, але особливо для України, так як російські геополітики намагаються заперечити існування незалежної Української держави, акцентуючи увагу на тому, що її виникнення було випадковим.

Ключові слова: геополітика, Балто-Чорноморський союз, Міжмор'я

Актуальність проблематики

В умовах посилення міжнародних викликів, перед обличчям російської агресії, поширенням ідей «російського міра», актуалізується питання щодо більш ґрунтовного дослідження і практичного впровадження концепту «Міжмор'я», що сприятиме формуванню потужного геополітичного союзу країн Центральної та Східної Європи (Польща, Україна, Литва, Латвія, Естонія та ін.), в якому Україна буде відігравати важливу роль, що стримуватиме великоросійські імперські амбіції.

Мета статті: проаналізувати геополітичні, економічні та соціокультурні наслідки створення Балто-Чорноморського союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичним підґрунтям політологічного аналізу забезпечення регіональної безпеки у Балто-чорноморському регіоні стали праці вітчизняних та закордонних вчених та політологів Н. Арбатової, А. Дацюка, К. Бака, Л. Вардомського, Р. Грінберга, В. Дергачова, А. Зленка, В. Іщука В. Копійки, Р. Ларссона, Є. Ленського, В. Манджолі, Ю. Матвієвського, Б. Парахонського, Г. Перепелиці, А. Русаковича, І. Тишкевич, А. Суздальцева, М. Стрежнева, Т. Татаренко, П. Циганкова, Г. Шелест, Т. Шинкаренко, Г. Яворської.

Останнім часом ідея створення проекту «Міжмор'я» активно обговорюється в науковому та політичному дискурсі. Ця проблематика піднімалася під час зустрічі польського Президента з Петром Порошенком на міжнародному саміті країн Європейської співдружності. Польський президент Анджей Дуда зазначив у розмові для Польського пресового агенства (Polskaagencja Prasowa): «Я обмірковую ідею створення партнерського блоку держав від Балтійського до Чорного та Адріатичного морів»[1]. Слід відмітити, що під час 70-ї сесії Генеральної асамблеї ООН відбулася перша зустріч країн регіону Адріатичного, Балтійського і Чорного морів. Тепер зроблені нові кроки, спрямовані на об'єднання цих держав. Ці ідеї також підтримував польський експрезидент Лех Качинський, який у 2008 році виступав за створення коаліції Польщі, України, Литви, Латвії, Естонії для політичної підтримки Грузії в умовах військової агресії з боку Росії. Відомі польські активісти Єжи Гедройц, Юліуш Мірошевський і український дослідник Богдан Осадчук на сторінках паризького культового часопису «Культура» також доводили важливість для Польщі підтримки незалежності України та створення міцного союзу між ними.

Реалізація проекту «Міжмор'я» матиме значні геополітичні, економічні та соціокультурні переваги. Сильні і незалежні Польща, Литва, Україна, інші країни регіону могли б створити регіональний союз, який базуватиметься на кращих зразках історичної спадщини європейської Київської Русі, Великого князівства Литовського і Речі Посполитої. В сучасному геополітичному

становищі це могло би стати надзвичайно цінною ініціативою. Міцний альянс незалежних держав Центральної і Східної Європи став би адекватною відповіддю на експансію агресивної євразійської імперії, що є небезпечним для всіх країн Європи, але особливо для України, так як російські геополітики намагаються заперечити існування незалежної Української держави, акцентуючи увагу на тому, що її виникнення було випадковим. Головний ідеолог «російського міра» А. Дугін зазначає: «Існування України в нинішніх кордонах і з сучасним статусом «суверенної держави», - пише Дугін, - рівнозначне завданню жахливого удару по геополітичній безпеці Росії, рівноцінне вторгненню на її територію. Подальше існування унітарної України не припустиме. (...)Ця територія повинна бути поділена на кілька поясів, відповідно до геополітичних та етнокультурних реальностей [2]. Суверенітет України є настільки негативним явищем для російської геополітики, що, в принципі легко може спровокувати збройний конфлікт. (...) ...факт існування «суверенної України» є, на геополітичному рівні, оголошенням Росії геополітичної війни» [2]. Відтак Російська Федерація всі зусилля направляє на те, щоб залишити Україну в своїй орбіті і досягнути домінування в Центральній та Східній Європі. Ще З. Бжезинський зазначав, що Російська Федерація без України не зможе стати імперією. Відтак міжнародне співтовариство за жодних умов не повинно дозволити Росії досягнути домінування в Центральній та Східній Європі.

Визначаючи практичні аспекти реалізації даної ідеї, потрібно розглянути основні зовнішньополітичні вектори Української держави. Це євразійський (Росія, СРСР, СНД), європейський (Польща, Західна Європа, США) та південно-східний (Балкани, Візантія, Туреччина, країни Сходу) напрямки, навколо яких складаються відповідні парадигми зовнішньополітичного мислення. Всі вони мають досить глибокі історичні корені й зумовлені низкою геополітичних чинників, що свідчить про їхню об'єктивність та важливість для існування держави.

У термінах класичної геополітики євразійська модель втілює так званий «телурократичний принцип» (сухопутна потуга із стійкістю провідних рис цивілізації, соціальних традицій, етичних настанов), а євроатлантична модель – «таласократичний» (морської потуги з динамічним розвитком, ринковими взаєминами, індивідуальною ініціативою, етичною гнучкістю тощо). Південно-Східне коло орієнтацій пов'язують з дією принципу «межі» (берегової лінії, зони зіткнення перших двох принципів)[3].

Не вдаючись до критики основ такого бачення структури геополітичного простору, а лише користуючись термінологією класичної геополітики, можна напевно визначити місце України як «цивілізацію межі». Це давало Україні і значні переваги і великі проблеми. Саме за українські території чи за вплив на них постійно велася боротьба потужних світових гравців. Довгий час українські території перебували під впливом Російської імперії, яка нав'язувала нам євразійські цінності патерналізму, авторитаризму, етатизму, що значно сповільнювало їхній розвиток. Після отримання незалежності певна частина українського населення підтримувала проросійські орієнтації. І лише останнім часом збройна агресія Росії на сході і півдні країни чітко проявила істинне обличчя російської влади, яка всіма можливими засобами, навіть самими ганебними, намагається повернути свій геополітичний вплив на Україну. Відтак на даному етапі євразійський геополітичний вектор для України не є актуальним. Переважаюча більшість населення України вибрала європейські цінності і успішно рухається в бік євроінтеграції. Здебільшого успішно реалізуються основні пункти Угоди про асоціацію Україна -ЄС. Зокрема повним ходом йде підготовка до введення безвізового режиму для України з боку Європейського Союзу. але, не зважаючи на потужні євро інтеграційні прагнення українського народу, потрібно реально оцінювати шанси України стати членом Євросоюзу. Україні потрібно провести цілий ряд заходів, виконуючи вимоги Євросоюзу, серед яких ключовими є: подолання корупції, кодифікація вітчизняного законодавства до вимог Євросоюзу, реформування судової системи, модернізація ключових сфер суспільного життя інше. Крім того Євросоюз зіткнувся з цілим рядом сучасних викликів: терористичні загрози, міграційна проблема, економічні проблеми в деяких країнах Євросоюзу, що відсуває питання вступу України в Європейський Союз. В цих умовах актуалізується питання щодо формування потужного Балто-Чорноморського союзу, який буде стримувати імперські амбіції Російської Федерації.

Аналізуючи економічні переваги створення Балто-Чорноморського союзу, слід

зазначити, що економіки цих країн досить добре доповнюють одна одну. Експерт Ігорь Тишкевич проаналізував експортні можливості економічної взаємодії таких країн як Україна, Білорусь, Польща, Литва, Словацька Республіка, Румунія[4]. І в цих країнах практично не спостерігається перекриття експортних технологій. Тобто в разі подібної кооперації така «спільна економіка» за своєю складністю і перспективами розвитку перевищує можливості економіки Німеччини.

Якщо аналізувати економіки країн Міжмор'я за Індексом комплексності економіки (Economic Complexity Indicator (ECI))¹, то за 2014 ЕСІ Германії дорівнює 1.922, Чехії 1.673, Польщі 0.93, Білорусі 0.88, України 0.52[5].

Аналіз можливостей країн Міжмор'я за рівнем стійкої конкурентної переваги (RCA)² показує ще більш перспективну ситуацію. Країни Міжмор'я мають високі показники конкурентоспроможності. Тобто країни регіону мають технології і товари з надзвичайно високою конкурентною перевагою практично у всіх областях. Це складні технології, товари з високою доданою вартістю. І для порівняння Німеччина. Найбільша економіка Європи в категорії високотребованих технологій вже поступається «потенційному союзу» країн Міжмор'я[5].

Розглядаючи історико-культурні аспекти відродження Балто-Чорноморського союзу слід зазначити, що вперше договір щодо його створення був підписаний у серпні 1919 року на конференції під Ригою. Підписи під документом поставили делегації Латвії, Литви, Фінляндії, Естонії, польські та українські представники.

Значний вклад у розробку програми розвитку країн Міжмор'я вніс глава МЗС Латвії Зігфрід Мейеровіц. Програма містила плани оборонного союзу, інтеграції економічних систем, спільну банківську та монетарну політику, політичну конвенцію про взаємну підтримку та спільну зовнішню політику, забезпечення вільного шляху від Балтійського до Чорного морів.

Аналізуючи історичні аспекти проблеми, слід зазначити, що дана концепція розроблялася на початку ХХ століття українськими, литовськими, польськими дослідниками та політиками. Активним її прихильником був Йозеф Пілсудський. Перший маршал Польщі розумів, що безпека його країни значною мірою залежить від створення альянсу сильних незалежних держав, які мали виконували функцію «санітарного кордону» між Польщею і Росією і могли б зупинити російську експансію на захід. Стратегічною метою Пілсудського було формування геополітичного союзу незалежних країн між Балтійським, Адріатичним, Чорним і Каспійським морями. Пілсудський прагнув створити федерацію Польщі, України, Литви, Латвії, Естонії, Білорусії, Чехословаччина, Угорщини, Румунії, Югославії а також, можливо, Фінляндії, яка мала б опиратися також на три кавказькі республіки – Азербайджан, Грузію та Вірменію. Об'єднання цих країн в одному геополітичному союзі створило би в Європі територіально зміцнену спільноту. Ключовим елементом цього союзу повинна була стати незалежна Україна. Тому глава польської держави навесні 1920 року вирішив відновити і посилити незалежну, дружньо налаштовану до Польщі Україну. «Не варто мати ілюзій: навіть якщо ми підпишемо мир, ми завжди залишимося цілком для атак з боку Росії», - казав Пілсудський в інтерв'ю газеті *Kurier Rogannu* після перемоги над більшовиками у Варшавській битві 1920 року [6]. Концепцію Міжмор'я доповнювала інша геополітична доктрина Пілсудського – Прометеїзм. За задумом Пілсудського, Річ Посполита повинна була стати ядром конфедеративної держави, що збрала б, з одного боку, всі європейські "осколки" Російської імперії – від Фінляндії до Азербайджану, а з іншого – все європейське неросійське слов'янство – від Дону до Балкан.

¹ ЕСІ (Індекс комплексності економіки) – показник виробничих характеристик економіки країни, що пояснює економічну систему (не суми її частин) в цілому з точки зору експорту та взаємозв'язку з іншими країнами торговельними партнерами, а також різноманітність та комплексність експорту даної країни. Він є високим, якщо є явна конкурентна перевага в виробництві і експорті великої кількості товарів

² Цей індекс дістав назву *RCA* у зв'язку з тим, що такий аналіз робиться на основі фактично наявного експорту певних товарів з даної країни. Згідно з цим індексом, якщо значення показника є вищим за 1, то країна має порівняльні конкурентні переваги в торгівлі даним товаром, тобто є конкурентоспроможною. Це означає, що експорт товару є вищим, ніж очікувалося з урахуванням даних про його затребуваність у загальному обсягу експорту даного регіону.

Розуміння спільних польсько-українських інтересів підштовхнуло Пілсудського на підготовку київського наступу польсько-українських військ на більшовиків. Перед початком операції у Пілсудського було декілька сценаріїв. Найбільш бажаний мав би закінчитися повним розгромом більшовицької Росії, але його здійснення було можливе лише за умови допомоги з боку незалежної Української держави, оскільки позбавлена України, Росія не становила б загрози для Польщі та Європи. Якби цей сценарій втілювався в життя, Друга Річ Посполита отримала б цінного союзника на сході і відгородилася б від агресивної Росії надійним «санітарним кордоном» [6]. Але, на жаль, Незалежна Україна впала під ударами більшовицьких військ.

В подальшому польські націонал-демократи відкинули ідею конфедеративного зв'язку Польщі з Білорусією, Литвою та Україною. Навпаки, вони прагнули поділити ці території з Росією і полонізувати свою частку. Міжвоєнна польська присутність на «східних кресах» лишила по собі сумні спогади, які остаточно перекреслили спільне минуле. В 30-х роках ХХ ст. Пілсудський провів також далеко не проукраїнську політику, керуючись тільки захистом національних інтересів Польщі. Зокрема урядом Польщі на чолі з Пілсудським проводилася політика пацифікації «умиротворення» українського населення.

Проте ідея «Міжмор'я» розвивалася і в наступні роки. Наприкінці 30-х років польський міністр іноземних справ Юзеф Бек (Józef Beck) намагався модернізувати ідею Пілсудського, пропагуючи в дипломатичних колах «Третю Європу» – союз Польщі, Румунії і Угорщини.

Наприкінці 30-х років пророчі ідеї Пілсудського, що без вільної України не буде вільної Польщі, також стали реальністю. В 1940 році в Катині, радянським НКВД була розстріляна еліта польської держави. Не пройшло й 20 років (після падіння України і поразки ідеї Балто-Чорноморського союзу) як Польща втратила свободу. В усій Східній Європі почалися темні десятиліття неволі.

Під час Другої світової війни концепцію альянсу країн, розташованих на узбережжях Балтійського, Чорного і Адріатичного морів, відродив польський генерал Владислав Сікорський (Władysław Sikorski), який в 1942 році ініціював дискусію між грецьким, югославським і чехословацьким урядами в екзилі. Сікорський вважав, що післявоєнна Центральна Європа повинна стати політично впорядкованим простором національних держав, об'єднаних за принципом конфедерації. Але ця концепція не була схвалена союзниками по антигітлерівській коаліції, а Москвою вона розглядалася як загроза. На жаль, прихильники ідеї Міжмор'я, прометеїзму і польсько-українського союзу гинули під час замахів (Симон Петлюра, Тадеуш Голувко (Tadeusz Hołowko), Владислав Сікорський, Ярослав Качинський (Jarosław Kaczyński)).

Лише після проголошення у 1991 р. незалежності України настав новий етап. Так у 1992 році, після повалення комунізму в Польщі (1989) та СРСР (1991), ідея Міжмор'я була втілена в якості офіційної геополітичної концепції на IV з'їзді Конфедерації Незалежної Польщі (KPN) – радикальної партії національно-визвольної орієнтації, яка була заснована в 1979 році у Варшаві. У 1993 р. український Інститут трансформації суспільства розпочав дослідження потенційних можливостей і переваг балто-чорноморського партнерства. В липні 1994 в Києві було підписано угоду між 15 партіями шістьох країн (Польщі, України, Литви, Білорусії, Латвії та Естонії). Конгреси Ліги партій країн Міжмор'я відбулися в 1995, 1996 і 1997 роках. Була спроба започаткувати видання власного інформаційного бюлетня (вийшло два номери) [7].

Про необхідність балто-чорноморського співробітництва за участю України заявив колишній президент Литви Альгірдас Бразаускас на саміті 1997 р. у Вільнюсі. Саме під час головування цієї країни в Раді держав Балтійського моря (РДБМ) було досягнуто консенсусу щодо участі третіх сторін, зокрема України, у діяльності цієї організації. Найближче до реалізації подібного проекту в рамках організації міжнародного співробітництва був так званий проект Каспійсько-Чорноморсько-Балтійського енерготранзитного простору (КЧБП), який пророблявся у 2007-2008-му роках за ініціативою тодішніх президентів України і Польщі В.Ющенко і Л.Качинського. Його підтримали всі Балтійські країни, Азербайджан і Грузія. Проявили інтерес Туреччина, Румунія. На жаль, тоді проект не вдалося реалізувати. Ці ініціативи поступово загальмувалися за часів Януковича і Україна знову опинилася перед дилемою: Схід чи Захід, а чи «сіра зона» між ними.

Україна сьогодні обрала євроінтеграційну стратегію, але це не перешкоджає реалізації «чорноморської орієнтації», яка відповідає нашим національним, безпековим і економічним інтересам. Саме на Півдні, в Азії і Африці ми можемо бути конкурентоспроможними, знайти друзів і нові джерела енергії. Практичним втіленням ідей творців «Чорноморської доктрини», на нашу думку, стали ОЧЕС та ГУАМ, у яких Україна могла б відігравати набагато значнішу роль. На наш погляд, «чорноморська орієнтація» для нашої країни залишається актуальною і не вступає в суперечність ні з нашою європейськістю, ні з членством Туреччини в НАТО, бо, врешті, Туреччина теж є частиною Європи, а Україна намагається інтегруватися з НАТО та ЄС. Разом з Польщею та Туреччиною ми можемо забезпечувати стабільність у Чорноморському регіоні, впливаючи на весь Близький Схід, для чого обов'язково повинні брати участь у творенні європейської системи колективної безпеки. Це відповідає нашим національним інтересам не тільки з політичної чи оборонної точки зору, а й з економічної. Орієнтація на вісь Північ-Південь (Чорне море) допоможе нам у розв'язанні питання диверсифікації джерел надходження енергоносіїв. Реалізація проекту Балтійсько-Чорноморського союзу сприятиме активізації міжрегіональної програми Євросоюзу TRACECA (Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia) для розвитку транспортного коридору з Європи через Чорне море, Кавказ і Каспійське море з виходом на країни Центральної Азії і Китаю. Вельми перспективним видається проект відновлення «шовкового шляху» за маршрутом Балтійське море - Польща - Україна - Чорне море - Кавказ - Центральна Азія - Китай - Жовте море. В рамках проекту «шовкового шляху» заплановано транспортування через територію Грузії перших кілька тисяч контейнерів з Китаю в напрямку Туреччини, України та Європи. Учасники цього проекту також планують почати в 2017 році перевезення вантажів через Україну в Північну і Східну Європу[8].

Останнім часом активізувалися ініціативи політиків, громадськості та експертів по обговоренню даної проблематики. Так 16 травня 2016 року спікер Верховної Ради Андрій Парубій зустрічався з главою польсько-української групи дружби у парламенті Республіки Польща, де обговорювалися питання дружби та співпраці двох сусідніх країн. Після зустрічі в інтерв'ю телеканалу «Рада» Андрій Парубій запропонував створити Балтійсько-Чорноморський союз, відзначаючи, що Україна повинна стати одним із центрів прийняття рішень. На його думку, ідея Балтійсько-Чорноморського союзу, як одного з форматів європейської інтеграції України, є надзвичайно перспективною і важливою для нашої держави. У лютому 2015 року в Україні створено громадську організацію «Балтійсько-Чорноморська Конфедерація» (ГО БЧК – www.bbcs.eu), основною метою діяльності якої є формування за допомогою громадянських структур соціально-економічної платформи для побудови міждержавного об'єднання країн Балтійського та Чорного морів

Обговорюють дану проблематику й науковці. Зокрема в листопаді 2010 року в Вільнюсі відбулася міжнародна наукова конференція «Новий регіон Європи: парадигми регіонального розвитку в Балтійсько-Чорноморському регіоні», де представники Польщі, Литви, Білорусі, Молдови, України, Угорщини та інших країн обговорювали перспективу створення Балтійсько-Чорноморського союзу.

У вересні 2014 року в Національному університеті «Острозька академія» відбулася міжнародна конференція з нагоди 500-ї річниці перемоги об'єднаних сил Великого Князівства Литовського і Королівства Польського над військом Московської держави під Оршею. Учасники конференції прийняли звернення до президента П. Порошенка з пропозицією розглянути можливість створення Балтійсько-Чорноморського союзу в складі України, Польщі та Литви з правом приєднання до неї інших держав.

12 листопада 2015 року в Києві відбувся Балтійсько-Чорноморський форум, організований громадською організацією «МІПУ» (Міжнародна ініціатива з підтримки України) спільно з фондом «Балтійсько-Чорноморської Конфедерації» (Литва). Учасники форуму домовилися сприяти створенню інформаційно-культурного, безпекового та економічного об'єднання націй і держав – «Балтійсько-Чорноморського Співдружності» і активізації Міжпарламентської асамблеї Польщі, Литви та України з постійно діючим при

ній органом - Секретаріатом.

На початку липня 2016 року у Києві відбулася науково-практична конференція «Балто-Чорноморський союз: геополітична альтернатива для Центральної та Східної Європи». 23 вересня 2016 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка відбулася зустріч з експертом і дослідником Андреасом Умландом, який вважається одним із активних популяризаторів ідеї Міжмор'я. На зустрічі обговорювалися питання відновлення ядерного статусу України, повернення українцями геополітичної суб'єктності та утворення на осі нашої країни геополітичного союзу Міжмор'я (Інтермаріуму).

Якщо політичні еліти основних країн-потенційних учасниць «Міжмор'я» зможуть домовитись найближчим часом, то даний проект зможе стати одним з найперспективніших проектів ХХІ століття. Налагодження союзницьких відносин між країнами Міжмор'я може дати потужний імпульс їх економічному розвитку завдяки залученню нових ринків і можливостей співпраці між Європою і Азією з використанням «шовкового шляху». Україна може стати одним з локомотивів майбутнього геополітичного об'єднання. Якщо в найближчі роки Польща, Литва і Україна зможуть сформувати ядро майбутнього Балтійсько-Чорноморського союзу, то через 10-15 років нове геополітичне утворення за своїм економічному і військовим потенціалом вийде на рівень Німеччини, Великобританії і Франції разом узятих і перевершить Росію.

Використана література:

1. Анжей Дуда виступає за створення блоку держав від Балтійського до Чорного моря / Польське радіо // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.polaradio.pl/5/38/Artykul/216158#sthash.AaDzbFG7.dpuf>
2. Дугин А. Г. Основы геополитики: Геополитическое будущее России. / А. Г. Дугин – М.: «Артогея», 1997. – 600 с.
3. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку / Під. ред. О. М. Гончаренка – К.: НІСД. 1999. – 384 с.
4. Тишкевич И. Чем союз Украины, Польши и Белоруси опасен для Германии. / И. Тишкевич / Соцпортал // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://socportal.info/2016/02/29/chem-soyuz-ukrainy-pol-shi-i-belarusi-opasen-dlya-germanii.html#>
5. Мелешук Сергей Эволюция экономической сложности Украины: бег на месте/ Сергей Мелешук / Економічна правда // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: http://www.epravda.com.ua/rus/publications/2016/01/19/577309/view_print/
6. Іщук В. Intermarium. Балто-Чорноморський союз може стати надійним щитом європейської і євроатлантичної цивілізації. / В. Іщук // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://bbsc.eu/analitycheskie-materialyi/bezopasnost/intermarium-balto-chornomorskiy-soyuz-mozhe-stati-nadiynim-shhitom-yevropeyskoyi-i-yevroatlantichnoyi-tsvilizatsiyi/>
7. Корона Н. Місце України у формуванні Балто-Чорноморського регіону: від ідеї до реального співробітництва./ Н. Корона // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. – 2007. – № 54. – С. 55 -57
8. Волович А. Балтійско-Черноморский Союз: перспективы реализации (часть 1) / А. Волович // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://bintel.com.ua/ru/article/volodich-balto2/>

Чуприй Л. В. Возрождение концепта «Междуморье» в контексте преодоления российской экспансии

В статье анализируются основные внешнеполитические векторы Украинской державы: евразийский, европейский, юго-восточный. Акцентируется внимание на разработке юго-восточного геополитического направления путем практического воплощения концепта «Междуморья» в условиях усиления международных вызовов. Идею создания балто-черноморского союза поддерживал ряд украинских и зарубежных деятелей: Йозеф Пилсудский, Зигфрид Мейеровиц, Михаил Грушевский, Симон Петлюра, Тадеуш Голувко, Владислав Сикорский, Ярослав Качиньский другие.

Отмечается, что реализация проекта «Междуморья» будет иметь значительные геополитические, экономические и социокультурные преимущества. Мощный альянс

независимых государств Центральной и Восточной Европы стал бы адекватным ответом на экспансию агрессивной евразийской империи, что является опасным для всех стран Европы, но особенно для Украины, так как российские геополитики пытаются отрицать существование независимого Украинского государства, акцентируя внимание на том, что его возникновение было случайным.

Ключевые слова: геополитика, балто-черноморский союз, Междуморье

Chupriy L. V. The revival of tge concept “Intermarium” in the face of contemporary challenges

The article analyzes the main vectors of foreign policy of the Ukrainian state: the Eurasian, European, South-East. It focuses on the development of the South-East geopolitical areas through practical implementation of the concept "Intermarium" in the face of increasing international calls.

The idea of creating a Baltic-black sea Union was supported by a number of Ukrainian and foreign figures: the Josef Pilsudski Siegfried Marocs Hrushevsky, Andrei Sinyavsky, Tadeusz Golovko, Wladyslaw Sikorski, Jaroslaw Kaczynski and other. It is noted that the implementation of the project "Intermarium" will have a significant geopolitical, economic and socio-cultural benefits.

Keywords: *heo polityka, the Baltic-black sea Union, Intermarium.*